

IK
BEN
HIER
ZELF
OOK
VREEMD

Ik ben hier zelf ook
vreemd

Dick Termond

Ik ben hier zelf ook vreemd
Schrijver: Dick Termond
Coverontwerp: Dick Termond
ISBN: 9789403719276
© Dick Termond

Vooraf	23. Rekenen	47. School
Hoe het begon	24. Brand	48. Schaken
1. Vreemdeling	25. Ziekenhuis	49. Vakantie
2. In den beginne	26. Snoepje	50. Vrouwen
3. De duivel	27. In de tuin	51. Verkering
4. Kleuterschool	28. Surprise	52. Vrouw
5. Afluisteren	29. Verhuizen	53. Gevangen I
6. Borsten	30. Ridderhof	54. Gevangen II
7. Vlammen	31. Coca colabord	55. Vrij
8. Muizen	32. Jeanette	Van bovenaf
9. Sloffes	33. Verjaardag	1. De omgeving
10. Leugenaar	34. Zonnebril	2. Mijn vader
11. Ijs eten	35. Sneeuw	3. Mijn moeder
12. Krullen	36. Boterhammenworst	4. Mijn vader en moeder
13. Mooie spulletjes	37. Kerstboom	5. Ik ben hier zelf ook vreemd
14. Blij dat je moeder weg is	38. Oud en nieuw	Tot slot
15. Koord	39. Gekkenhuis	1. De affaire L
16. Kees	40. Lekke band	2. Jij niet
17. Zwemles	41. Joost	3. Bootje
18. Vleermuis	42. Ontmoeting	4. Antidepressiva
19. Zeepbellen	43. Paradijs	5. Dromen
20. Ellie	44. Alleen	6. Dit zal ooit verdwijnen
21. Die V	45. Verjaardag	7. Verhaal voor kinderen
22. Sinaasappel	46. Zondag	8. Brief

Vooraf

De verhalen in dit boekje willen inzicht geven in de betekenis van het opgroeien in een gezin waarin psychiatrische problematiek heerst. Mijn moeder werd een leven lang geplaagd door ernstige depressies en was niet bewapend met een intellectueel vermogen om haar in staat te stellen om een zelfstandig bestaan te voeren. Mijn vader - weliswaar niet gediagnostiseerd - was in zijn jeugd dusdanig beschadigd dat hij grote moeite had relaties aan te gaan en gedurende zijn leven is hij steeds gedomineerd geweest door wantrouwen en cynisme.

De verhaaltjes waren aanleiding voor een fotoserie die ik maakte als afstudeerproject voor de opleiding Photographic Design aan de Nederlandse Academie voor Beeldcreatie in Rotterdam in 2023. De tien beelden die daarvoor gemaakt zijn, staan na het betreffende verhaal.

Voor het overige zijn er foto's opgenomen uit familiealbums.

Hoe het begon

1. Vreemdeling

Mijn vader bracht een zebravink in huis. Het is een vogeltje dat in Australië algemeen is, zoals de huismus hier. Hij was niet alleen op een vreemd continent, in gevangenschap, maar bovendien terecht gekomen in een kleine besloten gemeenschap waarin enkel de tijd zich niet liet weerhouden binnen te dringen. Seconden werden er zorgvuldig geslepen en gepolijst, regen zich nauwkeurig en onverstoord aaneen. Stilte kon zich massief vastzetten tussen de muren, onbeweeglijk, onverzettelijk. Daarin kwam Kareltje (of Joost zoals hij ook wel werd genoemd) terecht; in een grote kooi in een Rotterdams huis. Kareltje de vreemdeling had geen andere keus dan zich aan te passen. En dat deed hij. Op wonderlijke wijze.

2. In den beginne

En dan is er het geluid, hard en snerpend zaagt het onverbiddelijk de leegte open waarin ik tot dan verbleef, zalig onwetend en alleen de dood kan mij nu nog weghalen van hier, weg van wat ik begin te zien: een strakblauwe lucht. En een kap van waaronder ik het blauw zie en naast mij loodrechte roomkleurige wanden. Het is al te laat. Ik ben er. Het is zondagmiddag en het zou warm kunnen zijn, maar dat is niet zeker, want ik lig onder een laken en een deken. Het snerpend geluid, dat van een brommer is, neemt langzaam af, traag verdwijnt het, wordt zachter, dooft uit in de wijdheid die ik voorvoel. En dan wordt het stil.

3. De duivel

Vanachter het raam, in het gitzwarte donker toont hij zijn afschuwelijke kop. Alleen zijn kop, de rest van zijn lichaam is achter de muur aan de buitenkant waarvan hij zich waarschijnlijk vastgeklemd houdt. Hij lacht, grijnst, gemeen en uitdagend. Zijn donkere kop is zowat vierkant, zijn ogen vlammen in bloedeloos wit en twee geribbelde hoorns. Hij spot met me, maakt me bang, schatert. Wat moet hij van me? De duivel verdwijnt en springt dan tevoorschijn voor het andere raam, nu staat hij op het kozijn. Dan gaat het licht aan. Mijn moeder en vader staan in de kamer en kijken mij ongerust aan. Ik vertel wat er is en wijs naar de gesloten gordijnen. Ik wil dat mijn vader gaat kijken, het gordijn wegneemt. Hij haalt het met zijn arm opzij en toont mij de gitzwarte nacht.

“Hij kan achter het andere raam zitten”, zeg ik

Minder omstandig en geduldig toont hij de nacht in het andere raam en zegt dat er niets aan de hand is en dat ik weer moet gaan slapen. Mijn moeder stopt mij en de teddybeer in. Kort daarop slaap ik.

4. Kleuterschool

Vanuit de strak om haar gezicht sluitende kap kijkt de non mij aan, legt haar hand op mijn wang en constateert dat ik koorts heb. Ze spreekt kort met de juffrouw die sinds kort bij ons in de klas is en dan wordt mij de duidelijk gemaakt dat ik naar huis wordt gebracht. Ze is lang en mager, heeft lang haar dat in donkere krullen omlaag hangt. Zodra we op straat zijn, neemt ze mij bij de hand, maar als we voor de geopende Koningsbrug komen te staan, wordt ik mij bewust van de anderen wachtenden om ons heen en wring mijn hand uit de hare. Ik klappertand en vind de situatie ongemakkelijk. Misschien heb ik mijn hand wat erg hard uit die van haar genomen? Ik kijk naar wat traag voorbij vaart, zie dan de brug dalen, de slagboom omhoog gaan en in het kabaal van rinkelende bellen verwaait de groep wachtenden in haast en de al gevorderde ochtend. Over de brug weet ze niet waar we heen moeten en vraagt wijzend of het vervolg over de kade de goede richting is. Ik knik. Zij neemt voordat we oversteken opnieuw mijn hand, sterker nu dan de vorige keer. Het is gênant en aangenaam tegelijk, haar sterke nabijheid en haar zorg. Ik geef me aan haar over. Veel mensen zijn er niet meer en veel zullen we er ook niet meer tegenkomen.

Als ik even later in bed lig, zie ik haar op gedempte toon met mijn moeder praten; ze kijken allebei naar mij terwijl ik ril en de slaap mij overmant.

5. Afluisteren

We eten aan de keukentafel de middagboterham. Mijn moeder staat op en loopt naar het aanrecht.

"Wat ga je doen?"

"Stil eens." Ze buigt haar hoofd dicht naar de wasbak en draait haar oor naar de afvoer.

"Wat doe je?"

"Hou nou eens even stil! Ze hebben ruzie beneden. Ik wil luisteren."

Luisteren? Iets verzet zich tegen wat ze aan het doen is. Ze komt omhoog, bukt, opent het kastje onder het aanrecht en zakt door haar knieën naar de grond.

"Mama, wat doe je?"

"Hou je stil!" Op haar knieën kruipt ze met haar bovenlichaam zo ver mogelijk onder de aanrecht naar het gat in de houten vloer waardoor de afvoer verdwijnt. Ik hoor geen ruzie. Ik wil ook geen ruzie horen.

"Mama, dat mag niet." Ze zegt niets, zit ver in het kastje. Ik begin een fantasiemelodie te neuriën, zo hard dat het haar onmogelijk moet zijn iets te kunnen opvangen. Ze schuifelt naar achteren en kijkt naar mij met haar donkere ogen. Ik zie dat ze niet boos is, maar verontwaardigd. Zwijgend komt ze terug aan tafel. Ik kijk naar het glas melk en glimlach; de melk en de wolken buiten, ze hebben iets gemeen met elkaar, maar tegelijk zijn zo anders.

6. Borsten

Mijn vader draagt mij op zijn arm vanuit de keuken de woonkamer in. Daar staat mijn moeder en terwijl hij met mij in haar richting loopt, fluistert hij in mijn oor: "Geef haar maar een klap". Daarbij laat hij mij naar voren neigen in de richting van haar bovenlichaam dat naakt is. Ik doe wat hij van mij vraagt en het volgende moment zie ik de mond van mijn moeder bewegen, maar hoor geen woorden. Ze is boos, erg boos en ik schrik. Mijn vader schrikt ook, draait zich om en loopt met mij nog steeds op zijn arm terug naar de keuken, waar hij mij op de grond zet.

7. Vlammen

Het is winter en de kolenkachel in de keuken is juist gevuld met kolen en daarna opgepookt. Mijn vader dempte de muil waaruit gele vlammen omhoog sloegen door het bovendeksel er met een van het vuur afgewend gezicht op te zetten. Juffrouw Keukenbrink staat in de keuken. Wij delen met haar de verdieping, ook de wc. Zij heeft aan het eind van de oorlog haar zoon verloren doordat hij na de hongerwinter teveel kaakjes had gegeten, waarna zijn maag is geklapt. Het was tegelijk een waarschuwing aan mij. Keukenbrink is klein en tener; heeft bijna wit haar en draagt een brilletje waarachter donkere ogen priemen.

"Je moet het hem gewoon leren", zegt ze, stapt op mij toe en pakt mijn pols vast. Ze trekt me in de richting van de kachel. "Als hij weet dat het heet is, zal hij zich nooit verbranden." De eerste stap geef ik nog mee, maar bij de volgende weiger ik en hang naar achteren. Keukenbrink is sterk, ik hang uit alle macht achterover. Ze slaat haar vrije hand onder haar schort en trekt daarmee de klep aan de voorzijde van de kachel open. Direct leven de vlammen op en vinden hun weg naar buiten. Ik kijk naar mijn vader en dan naar mijn moeder. Waarom doen ze niks?

"Voel eens hoe heet het is!" Ze rukt aan mijn arm.

"Zo is het wel genoeg, hij begrijpt het wel", zegt mijn vader dan. Keukenbrink laat me langzaam los uit haar greep en smijdt opnieuw met haar schort als schild de klep van de kachel dicht.

(Droom. Ik rol in het donker van de zoldertrap en heb geen idee waar mijn val eindigen zal. Dan staat Keukenbrink daar, ze zet een been op een hogere trede en stop daarmee mijn val. Ze is Keukenbrink, maar ook een heks.)

8. Muizen

Het is buiten donker geworden, de lamp boven de keukentafel zet alles in helder licht en het is alle geruime tijd stil.

"Een muis!" roept mijn moeder al in paniek. Mijn vader schiet overeind, met wijd opengesperde ogen kijkt hij de keuken rond.

"Verdomme", mompelt hij, schiet vanaf zijn stoel naar het aanrechtkastje en trekt een deurtje open.

"Wil, kranten! Vlug!" Hij pakt een dweil en mompelt: "Ik zal ze krijgen, die krenge." Mijn moeder staat inmiddels achter hem en geeft kranten aan. Verdiept in het vouwen van de dweil die hij tussen een plint en de muur propt, merkt hij haar niet op. Pas als ze toevallig in zijn gezichtsveld komt, neemt hij ze gedachteloos aan.

"Zo, die zit dicht." Haastig komt hij overeind en knielt daarna bij de kachel. In hoog tempo propt hij krantenpapier in een gat in de hoek. Ik snap niet wat hij aan het doen is. Dan haast hij zich naar de kast en kijkt daar in een hoek.

"Die zit dicht. Ze kunnen nergens meer heen!", zegt hij triomfantelijk. Hij kijkt de keuken nog een keer rond en zegt dan: "Kom, eruit jullie!" Zonder aarzeling of vraag komen mijn moeder en ik overeind en volgen zijn bevel op.

"Vlug, de kamer in en doorlopen voordat er een ontsnapt." Wij haasten ons door de smalle woonkamer in. De deur gaat snel en beheerst achter ons dicht. Mijn moeder schakelt een schemerlamp aan en het grote licht uit, want dat brandt alleen bij officieel gebruik zoals verjaardagen. In het weinige licht schuif ik voorzichtig een stoel van de tafel en ga zitten, mijn moeder blijft staan, vanwege het tijdelijke karakter van onze aanwezigheid.

"Wat gaat hij doen?" vraag ik.

"Muizen vangen."

"Ik heb geen muis gezien." Ze zegt niets. Ik hoor 's nachts wel eens gekrabbel achter het behang en mijn vader heeft gezegd dat het muizen zijn.

Er klinkt een dreun en even later nog één en nog één. De pauzes tussen de klappen worden korter. Ik kijk op naar mijn moeder. Met strakke blik staart ze naar de gesloten keukendeur.

"Wil, haal de bezem eens!" klinkt het vanachter de deur. Ze komt zonder aarzeling in beweging. Ze gaat de overloop op, naar de zolder en ik hoor haar pantoffels over de houten treden slissen. Een harde tik zegt dat ze lichtschakelaar omdraait. Nog steeds klinken er doffe dreunen uit de keuken. De schakelaar op zolder wordt weer gedraaid en ze moet in het donker de eerste tree zien te vinden.

"Ik heb de bezem!" roept ze even later met haar gezicht dicht bij de gesloten deur.

"Ik kom eraan!" De keukendeur gaat op een kier. Mijn vader pakt de steel en trekt deze te snel naar binnen halen, waardoor de bezem achter de deur en de deurpost blijft steken.

"Nou!" zegt hij ongeduldig, duwt de deur verder open dan hem lief is en weet de bezem alsnog naar binnen te krijgen. Niet veel later vallen er opnieuw klappen. Mijn moeder komt naast me staan, ze zucht.

Dan blijft het lange tijd stil.

"Ben je klaar!" roept zij.

"Nog één, ik heb er al zes. Die andere moet hier ergens zitten. Ik heb alle gaten dichtgestopt. Hij kan geen kant meer uit. Ik blijf hier gewoon wachten." Mijn moeder kijkt me aan, trekt ook een stoel van zijn plaats, gaat zitten en glimlacht. Ik probeer me voor te stellen hoe de keuken eruit moet zien met al die dode muizen. Hoe ziet een dode muis er uit? Er zullen wel veel bloedvlekken zijn en misschien is er wel het een en ander kapot geslagen. De actieloze periode wordt af en toe onderbroken door een vraag van mijn moeder, die hij na een aantal keer het zwijgen oplegt met: "Hou nou eens even stil, anders komt hij nooit tevoorschijn of jaag je hem weg!"

Ik kan niet meer bij mijn speelgoed en de verveling slaat toe tot onverwacht de deur royaal openzwaait en de keuken wordt vrijgegeven. Scherp licht stroomt de grote kamer binnen. Enigszins bang voor wat ik te zien kan krijgen, ga ik naar binnen, maar tot mijn verbazing is de keuken precies zoals hij was toen ik hem verliet. Nergens een muis, nergens bloed. De bezem staat tegen het aanrecht.

"Ik snap niet waar hij gebleven kan zijn", zegt mijn vader, "alle gaten zitten dicht. Zes heb ik er te pakken. Die zevende moet hier nog ergens zijn; hij kan niet gevlucht zijn. Ik snap het niet."

"Die beesten zijn zo klein, die kruipen overal tussen", merkt mijn moeder gelaten op.

"Hij kan onmogelijk weg zijn, alles zit dicht!" Het klinkt alsof hij zich verdedigt. Hij brengt de bezem terug naar zolder.

"Ga jij je uitkleden?" zegt mijn moeder, dan krijg je daarna nog wat drinken."

In mijn pyjama kom ik weer aan tafel, terwijl mijn moeder het plastic tafelkleedje gladstrijkt. Ze probeert een bobbel weg te vegen.

"Til je armen eens op." Ze pakt een punt van het kleedje om eronder te kunnen kijken en met een ingehouden gil laat ze het weer los.

"Een muis! Piet, een muis!" Opnieuw in hoogste staat van paraatheid dendert mijn vader de keuken binnen.

"Waar?" Ze wijst naar de bobbel op de keukentafel.

Hij grist de handveger uit de kast en tilt behoedzaam het kleedje aan de punt omhoog zodat hij zijn zevende muis de genadeslag kan geven. De veger blijft echter in de lucht hangen terwijl hij onder het kleed staart.

"Hij is dood!" zegt hij verbaasd en slaat het tafelkleed terug. In het volle licht wordt de muis zichtbaar, vreemd ovaal geworden. Maken ze daar al die drukte om, voor zo'n klein beestje? Het ligt vlak aan de tafelrand. Een zwart kraalooje glanst in het licht van de gloeilamp, zijn vacht is kort en schoon, de haartjes glanzen, liggen ordelijk één kant uit. Ik dacht dat muizen vies en lelijk waren.

"Dan heb ik al die tijd boven op hem gezeten!" Mijn moeder kijkt hem niet begrijpend aan. "Ik heb hier op de keukentafel zitten wachten tot hij te voorschijn zou komen." Hij wijst naar de plaats waar de muis ligt. "Al die tijd heb ik boven op hem gezeten."

"Hoe is het mogelijk", zegt ze.

"Dat kan je toch niet begrijpen. Dan is hij zo bang geweest dat hij onder het zeiltje is gekropen en ik er bovenop, misschien wel een half uur lang." Ik kijk nog steeds naar de muis. Het is of hij zo weg kan lopen, alles is zo echt. Met de veger manipuleert mijn vader hem op het blik. Het keukenraam wordt opengeschoven en met een enorme zwiep zweeft de dode muis door het raam naar buiten. Kordaat sluit hij het raam en mijn moeder het gordijn.